23.Dr.ČERNELJ Lavo
Dvorakova 6/II
L J U B L J A B A

Poštari ... u gotovom | God. VI. Broj 20. | U Zagrebu, 25. maja 1934. | Pojedini broj stoji 1.50 dinara

U Julijskoj Krajini posljednjih se dana događaju neopisive grozote. Nikad nije bilo jasnije i očitije nego sada kako je ovaj naš list od neprocjenjivog značenja i neophodno potreban.

ISTRA

Kad ne bi bilo ovog našeg lista — ko bi bilježio i ko bi upozoravao svijet na strašne događaje u zarobljenoj zemlji? — Pretplatnici, razmišljajte o tome i pomognite nas.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

MARIJAN ČOTAR

U posljednjem broju »Istre« donijeli smo strašnu vijest o tragičnoj smrti Marijana Čotara u tršćanskoj kvesturi. Pod utiskom strašnog inkvizitorskog mučenja, koje je doživio u istrazi na tršćanskoj policiji, on je 11 o. mj. između šest i šest i pol na večer, kad su ga vodili na ponovno preslušavanje, skočio kroz prozor u trećem katu kvesture i umro je tri sata nakon tog smrtnog skoka u strašnim mukama. Njegova je smrt strašna po svojoj stvarnosti i po svojim motivima. Mi Marijana Čotara uvrštavamo u naše nacionalne mučenike. On spada u red naših besmrtnika, on je svojom krvlju posvjedočio pravednost naše borbe, naše nacionalne i čovječanske borbe, naše borbe za najelmentarnije pravo čovjeka, koji je od fašizma progonjen kao zvijer.

Naša prva vijest o tragičnoj smrti Marijana Čotara nije bila potpuna i nije u nekim detaljima možda najtačnija. Da bismo lik našeg novog mučenika prikazali što ispravnije osvrnut ćemo se u ovom članku na njegov život i njegove velike životne pertpetije i rekonstruirat ćemo njegovu biografiju prema nekim njegovim bilješkama i dokumentima, koji su ostali iza njega.

Pokojni Marijan Čotar bio je rođen 19 decembra 1904 u Trstu. Otac mu se zove Franc, a majka Marija Ferfolja U Trstu je svršio pomorsku akademiju godine 1926. Plovio je godinu dana na prekooceanskim brodovima i tom plovidbom započeo svoju kapetansku karijeru. U toj fazi svojeg života platio je po prvi put svoje nacionalno osjećanje. Bio je i ranije stalno nadziran, jer se je isticao u tršćanskim slavenskim omladinskim organizacijama, kojima je bio čak i u vodstvu. Godine 1927 kad je bio ukrcan na talijanskom trgovačkom brodu »Cellina« došao je u sukob s Talijanima jer je branio jugoslavensku vojsku i jugoslavensku zastavu. Bio je optužen i bačen je u zatvor u Genovi, gdje je bio od 3 maja do 17 augusta 1927. Radi te afere zabranilo mu je talijansko ministarstvo saobraćaja plovidbu za vrijeme od dvije godine U njegovoj matrikoli na strani 14 napisana je slijedeća zabrana:

»E inibita al titolare del presente libretto la navigazione per anni due (2) a sensi del art, 7 del R. D. L. 8. II. 1923, 323 e del art. 3 del R. D. L. 19. 4. 1925 n. 628 Dispaccio Ministero Comunicazioni 2414 del 19 dicembre 1927. Trieste, 27 dicembre 1927· A VI Il Colonello del porto«.

Početkom 1928 morao je u talijansku vojsku. Kao svršeni djak pomorske akademije imao je po zakonu pravo na školu za rezervne oficire. Ali kao sumnjivom Jugoslavenu, koji se isticao kao omladinac i koji je doživio onaj incidenat na brodu »Cellina« s jugoslavenskom zastavom, nije mu to bilo odobreno. Rješenjem Ministarstva rata (Ministero della guerra N. 474 R 22, I, 1928) bio mu je odbijen pristup u školu za rezervne oficire. U tom rješenju ministarstva rata je rečeno, da mu se odbija pristup u oficirsku školu »u slijed nepovoljnih informacija komande karabinjera u Trstu« I tako je morao da služi jednu godinu kao kapiar, jer kao oficir trgovačke mornarice ipak nije mogao biti sasvim običan matros, a jednu godinu kao narednik, ili »secondo capo«, i uvijek je bio pod kontrolom i mnogo je gorkih morao da proguta, jer su ga pretpostavljeni šikanirali.

Završio je svoj vojnički rok 31 augusta 1929 i došao je u Trst i opet je bio bez posla, jer ga kao Jugoslaven nije mogao da dobije u trgovačkoj mornarici Uputio se zato početkom 1930 u staru Italiju, i to čak na otok Lipari, gdje je valjda imao neka poznanstva iz vremena svoje vojne službe, jer je bio ukrcan na brodovima, koji su plovili onim morem. U njegovoj ostavini nadjeni su dokumenti izdani od nekojih tvrtka u mjestu Canneto na otoku Lipari, kod kojih je služio kao dopisnik za strane jezike. Te svjedodžbe izražavaju se o Čotaru najpovoljnije Nekoliko mjeseci bio je namješten i kod društva »Lloyd Eoliano«, koje je vršilo službu motoškafima i jedreniacima između Sicilije i otoka. On je tu bio u svojoj struci, ma da je vršio službu na kopnu i tek je po neki put vršio funkciju kapetana na jedrenjacima, kako to u svjedodžbi piše.

U aprilu 1931 vratio se u Trst, gdje je imao u vidu mjesto kod Tršćanskog Lloyda. Ali doskora je morao ipak da napusti Trst, jer kao Jugoslaven nije mogao da dobije stalnog kruha, i da seli u Jugoslaviju. Otišao je u Jugoslaviju u septembru 1931. On u svojim bilješkama kaže:

*»Došao sam u Jugoslaviju i to u Ljubljanu, u momentu, kad je ekonomsko stanje počelo da se pogoršava i morao sam se zato boriti svim sredstvima za opstanak. Jedino velika volja uzdržavala me je moralno. Povelika volja uzdržavala me je moralno. Povelika volja uzdržavala me je moralno. Povel

Grda gonja proti tržaškemu škofu

Ljubljanski »Slovenec« piše pod gornjim naslovom 22 o. mj.:

Najvažnejši dogodek v zgodovini italijanskega režima v Julijski Benečiji je strašna gonja, ki so jo žačeli fašistični »hierarhi« proti tržaškemu škofu dr. Alojziju Fogarju. Kakor strela z jasnega neba je izšel ta mesec v oficielnem buletinu tržaške fašistične stranke vehementen članek proti škofu, ki so ga ponatisnili ostali tržaški in drugi italijanski listi Julijske Benečije, nakar je sledil skoro vsak dan nov napad na škofa Fogarja. Prvi članek je bil pisan tako in se je tikal take afere, da se je iz namigavanj jasno razvidelo, da hočejo fašisti škofa osebno umazati, kar se jim pa ni posrečilo. Tržaški škof je preveč znan po svoji osebni integriteti, nesebičnosti in radodarnosti, da bi mogli ljudje, ki vedo, da škof ničesar nima, ker vse razdaja revežem in za druge človekoljubne namene, verjeti takim grdim obrekovanjem. Verniki so se tudi za škofa odločno postavili, kar je prisililo tržaški fašjo, da je moral na dan s pravo barvo. Kot odgovor na obrambo škofa od strani vernikov je »Piccolo« prišel s čisto drugimi stvarmi, s katerimi je pokazal, kateri razlogi prav za prav vodijo fašiste, da so vrgli blato na dr. Fogarja. Neki italijanski seminarist tržaške škofije, ki študira v goriški bogoslovnici, je izdal fašistom, kaj je škof januarja meseca tega leta, ko je obiskal svoje bogoslovce v Gorici, zbranim bogoslovcem z ozirom na njihov bodoči poklic povedal. Zagrešil je smrtni greh — tako izvemo iz »Piccola« — da jim je priporočil, naj se učijo slovenskega, oziroma hrvatskoga jezika in naj bodo napram svojim bodočim vernikom slovanske narodnosti pravični. To je razkačilo ves primorski fašistični tabor, ki gonje zoper škofa dr. Fogorja gotovo ni začel brez predhodne vednosti najviših hierarhov — tako bi vsaj mi rekli. Da je tukaj na vsak način po sredi nek sistematičen načrt, dokazuje tudi to, da se je po dogovorjenem intervalu tej tržaški gonji pridružil ves italijanski fašistični tisk z Mussolinijevim »Popolo d'Italia« na čelu. Odkrito povedo fašistični listi, kaj je njihov namen: da se mora škof dr. Fogar iz Trsta odstraniti, ker da se v obmejni pokrajini, ki jo Italia čuva kakor punčico očesa, ne sme trpeti škof, »ki protežira Slovane in preganja Italijane«!

Dr. Fogar je kakor znano Italijan po rojstvu in kulturi ter čuvstvovanju. Že to popolnoma izključuje, da bi mogel pameten človek verjeti fašističnim glavarjem, ki tlačijo ubogi primorski vilajet, da tržaški škof Italijane preganja in Slovane protežira. Kako bi kaj takega sploh bilo mogoče v fašistični Italiji, ki jo vlada vsegamogočni absolutni duce! Škof Fogar je pač resnično katoliški hierarh in pravi pastir sv. Cerkve, ki v vršenju svoje izveličevalne misije ne pozna razlike med narodi. Je pa dr. Fogar tako zelo italijanski patriot, da je kljub svoji pravicoljubnosti kot katoliški škof preje protežiral Italijane nego Slovane, kar dokazuje cela dolga vrsta primerov v tržaški škofiji, kjer se po njegovi konivenci ni uvajala italijanska pridiga, italijanske molitve, in italijanski verouk samo v mnoge fare, ki so slovenske ali hrvatske po pretežni večini, ampak celo v mnogih krajih, kjer so vsi verniki od prvega do zadnjega slovanski. Točna statistika bi pokazala, da pride za poreško škofijo takoj tržaška, kar se tiče italijaniziranja slovanskih fara. To pač zato, ker tudi dr. Fogar ne more zatajiti svojega italijanskega srca, čeprav se mu mora resnici na ljubo priznati, da si je prizadeval biti svojim slovanskim vernikom pravičen v tistih mejah, v katerih je to kolikor toliko v Italiji cerkvenemu knezu še mogoče in čisto striktno zahtevano po morali in Cerkvi, in da je branil naše duhovnike, če so bili po krivici napadeni, kakor mu je to velevala njegova škofovska dolžnost in katoliška morala, ne da bi s tem Italijanom prizadel najmanjše krivice. Zato si grde kampanje proti njemu ni mogoče razlagati drugače, kakor da režim, ki je sklenil s sv. stolico konkordat, kakor on pravi, v pravem katoliškem duhu, od katoliških škofov v Julijski Benečiji naravnost zahteva, da morajo materni jezik v cerkvenem udejstvovanju ljudstva naravnost zatirati in svojo škofovsko oblast postaviti v službo raznarodenja, kar čisto gotovo ni v katoliškem in cerkvenem duhu, niti v intencijah sv. stolice, ki tako izrabljanje vere v nacionalne politične namene strogo obsoja. Če se predstavnik Cerkve, če hoče res biti to, kar je in kar Cerkev od njega zahteva, ne ukloni vsem diktatom in željam pa kapricam fašističnih potentatov, mora ali — to je politična maksima fašističnega režima, ki smatra Cerkev za svojo deklo. Na ta način so fašisti spravili v grob pokojnega nadškofa Sedeja, na enak način hočejo sedaj onemogočiti škofa dr. Fogarja, ki je Italijan in gotovo tako dober državljan svoje narodne države, kakor primorski fašistični hierarhi, ako ni še bolj.

Sploh odkriva vsa ta gonja zelo temne strani režima fašističnih despotov v Primorju. Kako zelo morajo biti pod tem režimom zmešani vsi moralni pojmi, vidimo iz tega, da ni mogel škof svojim teologom držati ekshorte, ki se pač ne tiče nobenega drugoga kakor škofa in teologov, ne da bi nesli to takoj na nos fašističnim hierarhom, brez dvoma seveda v deloma nalašč, deloma pa radi nacionalno prenapete domišljije izpačeni obliki. Kako je moral škof biti v tem svojem govoru korekten, se razvidi celo iz besedila, ki ga objavlja »Piccolo«, kateri je gotovo vse storil, da je samo po sebi denuncijatorično izkrivljeni govor še bolj izpačil in niansiral. Zakaj celo v tej spakovini ni najti ničesar, kar bi škofa količkaj kot škofa kompromitiralo, ampak mu je narobe samo v čast. Da se naj tržaški italijanski seminaristi učijo jezika svojih 225.000 slovanskih vernikov, to zahteva naturno pravo in Cerkev sama. In če je dejal, kakor trdijo fašistični listi, da se morajo vmisliti v dušo svojih bodočih slovanskih vernikov in razumeti njihov položaj, zato da bodo lažje izpolnjevali svoje dušnopastirske dolžnosti in se ljudstvu priljubili, so to pač nauki, vredni katoliškega škofa, ki skrbi za svoje ovčice. In če je škof po natančni preiskavi odslovil iz goriškega bogoslovja tržaškega teologa Knafeljca-Muratorija, ki je sam priznal, kakor piše »Piccolo«, da je šel svojega škofa denuncirat tajništvu fašistične stranke ali »Piccolu«, je storil to, kar bi bil storil v enakem primeru vsak katoliški škof.

Sploh fašistični listi sami ne puščajo nobenega dvoma o tem, da je kampanja proti Fogarju v zvezi z vsemi dogodki zadnjega časa, ki dokazujejo, da je fašistični režim sklenil napraviti maternemu jeziku prebivalstva v cerkvah Julijske Benečije konec, naj velja kar hoče. Napad na dr. Fogarja jim je bil namreč priložnost, da obenem napadajo vse domače svečeništvo slovanske narodnosti sploh pa tudi duhovnike italijanske narodnosti, ki niso raznim primorskim fašističnim veličinam po volji. Tem ljudem pač niso na poti samo svečeniki, ki pastirujejo ljudstvu v njegovem jeziku, kakor to zahteva naravno pravo, načelo Cerkve in dvatisočletna praksa, ampak smatrajo za oviro svoji samovolji vsakega duhovnika, ki mu je prvo Cerkev, ne pa kaprice in ambicije tega ali onega fašističnega mogotca. Zato hočejo sedaj tudi abdikacijo škofa, ki že 10 let vlada tržaško škofijo, ker pač nimajo čistih namenov in bi radi, da bi bili tudi škofje slepo orodje njihove politike, ne pa služitelji katoliške Cerkve in svetega Očeta.

Sedaj si pač ni težko predstavljati, koliko tehtajo tisti argumenti, z katerimi misli režim, kakor nam izdaja »Popolo d'Italia«, utemeljiti svojo zahtevo po odstranitvi škofa dr. Fogarja, češ, da se je pregrešil proti členu 20 konkordata, ki zahteva od italijanskih škofov prisego, da ne bodo podvzeli ničesar, kar bi moglo prinesti škodo italijanski državi in jo ogrožati. Zato ker je zapodil klerika, ki je smatral za svojo najvažnejšo kleriško dolžnost, da je šel svojega škofa denuncirati

NA UDARU JE BOGOSLOVIJA U GORICI

BISKUP FOGAR KOD SV. OCA PAPE

OPTUŽBA TRŠĆANSKOG »PICCOLA« PROTIV BISKUPA FOGARA I SVEĆENIKA, KOJI UPRAVLJAJU GORIČKIM SJEMENIŠTEM

Prema vijestima, koje su izišle 22 o. mj. u nekojima dnevnim listovima, tršćanski biskup dr. Fogar otišao je u Rim, gdje je bio primljen u dužu audijenciju od Sv. Oca Pape. Ta se audijencija dovodi u vezu s kampanjom fašističke štampe i stranke protiv biskupa Fogara.

Beogradska »Politika« od 24. o. mj. donosi ovaj telegram iz Rima:

»Kampanja protiv tršćanskog biskupa dr. Fogara koju je otpočeo sekretar fašističke stranke u Trstu Perusino imala je rezultat koji je sva fašistička štampa pretskazala: biskup dr. Fogar boravio je ovih dana u Rimu i bio je primljen kod vatikanskog državnog sekretara Pacellija. Tvrdi se, da je on sam ovom prilikom morao da traži da se smijeni, i da se uprava tršćanske dijeceze povjeri nekom drugom prelatu koji je povoljan fašističkom režimu.

Biskup dr. Fogar, tvrdi se, bit će imenovan za titularnog nadbiskupa i upotrebljen za druge službe i na drugom mjestu.«

Ovih dana postigla je fašistička kampanja protiv biskupa Fogara svoj vrhunac. Dan za danom fašistički listovi donose članke protiv Fogara. Ne bi nam bilo moguće reproducirati sve što je u fašističkim listovima u tom smislu štampano. Osvrnut ćemo se zato na najglavnije.

A najznačajniji je bez sumnje članak, koji je donio 17 maja »Piccolo« pod naslovom »Progoni talijanskih klerika u sjemeništu u Gorici«.

Taj je članak podijeljen u dva dijela s podnaslovom »Izgon jednog teologa tršćana« i »Historijski govor doktora Luigia Fogara izrečen u goričkom sjemeništu 3 januara«. Članak obuhvata 7 stupaca »Piccola« te je prema tome upravo glomazan.

ULOGA KLERIKA KNAFELZA-MURATORIJA

U tom se članku u početku kaže, da je iz goričkog sjemeništa bio izbačen na inicijativu biskupa Fogara klerik Knafelz-Muratori radi toga, jer je on denuncirao biskupa zbog govora, koji je održao 3 januara u sjemeništu. To izbačenje daje povoda »Piccolu« da govori o progonu talijanskih klerika u goričkom sjemeništu. Knafelz-Muratori ubraja se naime u grupu talijanskih bogoslova u goričkom sjemeništu. On je iz Trsta, ima mu 27 godina a stanuje u Trstu u Via Gioto broj 9. Kad se je doznalo za govor, koji je Fogar održao bogoslovima 3 januara odmah su u bogosloviji posumnjali, da je morao neko od bogoslova da izda. Sumnja je pala na Muratorija i on je bio stavljen pod istragu, koju su vodili kaže »Piccolo« — »inkvizitori, otvoreni antitalijani, porjeklom, interesima i osjećajima Slaveni«. I bio je izbačen bez motivacije viastoručnim pismom dra Fogara.

»Piccolo« zatim tumači kako je to moguće, da Fogar može da izbaci bogoslova iz sjemeništa u Gorici. To je moguće radi toga, jer svaki biskup vodi računa i kontrolu i disciplinskom držanju onih klerika, koji su iz njegove biskupije, ma gdje oni polazili nauke. On može s pravom da ih izbacuje, ako nisu njemu po volji.

SARADNICI BISKUPA FOGARA

»Piccolo« zatim u tom svom članku govori o saradnicima biskupa Fogara, koji su po njegovim intencijama izbacili Knafelza-Muratorija iz bogoslovije i citira imena kanonika Brumata i kanonika Muzice. O njima govori »Piccolo« oštro i prikazuje ih kao antifašiste i antitalijane. Brumat je rektor goričkog sjemeništa. Za Brumata kaže »Piccolo« da osjeća »terezijanski«, to jest austrijski. Muzica je kanonik u Kopru i vrši misiju kurira izmedju Kopra i goričkog sjemeništa. Za njega kaže »Piccolo« da je »spiritus rector« svake inkvizicije protiv talijanskih bogoslova. Ali organi policije znadu za njegove propovijedi protiv Italije, protiv vlasti i fašizma. Brumat ne bi imao toliko fantazije, kaže »Piccolo«, u progonima protiv talijanskih klerika, kad njemu uz bok u toj akciji ne bi stajao kanonik Muzica.

U istrazi protiv Knafelza-Muratorija pomagali su Brumata i Muzicu i slovenski klerici. Ti slovenski klerici, kaže »Piccolo« goje duboku mržnju protiv svojih talijanskih kolega, a tu mržnju manifestuju svim sredstvima, a da nijedno ne zaboravljaju.

U goričkom sjemeništu studiraju ovi talijanski klerici (prema citiranju »Piccola«): Beari, Bertini, Bonek, Bonifacio, Borsatti, Caronello, Carra, Knafelz-Muratori, Rigonat, Sissot, Tomassini, Ubaldini, Zambon.

ISTRAGA ZBOG DENUNCIRANJA BISKUPA

Kad se vodila istraga, ko je denuncirao Fogara talijanski klerici predvodjeni su pred rektora Brumata, ali prisutan je bio i kanonik Muzica. »Piccolo« kaže, da je istraga vodjena lukavo i na način stare austrijske policije u doba Risordjimenta. Svaki je ispitani bogoslov morao svojom rukom da ispiše odgovore na nekoliko pitanja. Pitanja su u glavnom sadržavala dijelove inkriminiranog govora biskupa Fogara i klerik je bio zapitan »Da li je istina da je...« itd. Svaki je bogoslov bio zaprisegnut da o istrazi neće nikome ništa govoriti. Talijanski bogoslovi nisu smjeli za vrijeme dok je trajala istraga da izlaze iz sjemeništa, a slavenski prefekti, kaže »Piccolo«, čuvali su ih da ne dodju u kontakt s gradjanima. »Bilo je to uzalud!« kliče »Piccolo«. Kad savjest govori lanci su teži za onoga, koji ih nameće nego za onoga, koji ih nosi. A zatim kaže »Piccolo«:

KNAFELZ-MURATORI PRIZNAJE.

Kad su Brumat i Muzica ispitivali Knafelza Muratorija on je kaže odlučno podnio pitanja, sjetivši se sjajnih uspomena talijanskih svećenika iz vremena Risordjimenta, i primio je na sebe odgovornost za sve ono što bi moglo da kompromituje ostale njegove kolege ili bilo koga u sjemeništu. Radi toga bio je on izbačen.

»Talijanski su svećenici svi s nama solidarni: od najmladjih do najstarijih. I uspinju se našim stepenicama s većim povjerenjem nego onima u Via Cavana«.

»Piccolo« je htio time da kaže, da talijanski svećenici imaju više povjerenje u njega nego u biskupa.

NAJTEŽI DOKAZ FOGAROVOG ANTITALIJANSTVA.

U tom članku »Piccolo« kaže zatim: Govor, koji je održao Fogar u goričkom sjemeništu bogoslovima 3 januara pretstavlja bez sumnje jedno od najtežih dokaza njegovog antitalijanstva, ali to nije jedini dokaz. Poznamo i druge dokaze. Poznamo govore, poznamo djela, kojima bi se dala sastaviti opsežna historija. Znamo, kaže nadalje »Piccolo«, i pratimo već godinama što se dogadja medju zidovima goričkog sjemeništa. — Fašistička država ima pravo da zna, kakvim pastirima će biti jednog dana predane duše gradjana, koji obitavaju na istočnim vratima Domovine. Inkvizicija protiv bijednih mladića, koji se ne mogu braniti neće ni za dan ni za minutu spriječiti saznanje istine. A žrtve će biti nagradjene.

U nastavku iznosi »Piccolo«, da je kanonik Muzica u nedjelju 13 maja sa propovijedaonice u jednoj Koparskoj crkvi huškao vjernike protiv vlasti talijanske države i pozivao ih na akte solidarnosti s biskupom Fogarom.

JEDINSTVENI FRONT TALIJANSKIH KLERIKA.

Nadalje kaže »Piccolo« u istom tom članku, da su medju talijanskim bogoslovima u Gorici najviše na udaru Tomassini, Ubaldini, Fragiacomo i Beari, svi iz tršćansko-koparske biskupije. Njih Fogar optužuje da su osnovali jedinstveni front protiv slavenskih kolega. Njima se ne može oprostiti što su ustali protiv toga, da bogoslovi Slaveni ismijavaju Italiju, Ducea, Kralja, da čitaju slovenske novine, koje dolaze s preko granice, ma da su zabranjene u Italiji, da čak pjevaju slavenske pjesme, koje su izazovne za Italiju i imaju dvostruko otrovno značenje.

BIDOVČEV BRAT ŽUPNIK.

»Piccolo« kaže, da se tome ne treba zapravo ni čuditi, ako se uzme u obzir, da se u tršćansko-koparskoj biskupiji dozvoljava da se jedan župnik Bidovec, »bra streljanog bombardjera« pretstavi vjernicima u Dolini kod Trsta, u tom »gnijezdu agitacija i slavenskih atentata«, kao »brat mučenika«. U toj istoj biskupiji jedan župnik Vranja, naposredno po streljanju u Bazovici, pozvao je vjernike da mole »za četiri pokojnika prema njegovim namjerama«.

Vraćajući se ponovno na goričko sjemenište »Piccolo« citira još nekoja imena svećenika, koji su pored Brumata i Muzice poznati po svojim talijanskim osjećajima. (Muzicu nazivlje »Piccolo«: mangiaitaliani). Citira dra Antona Rutara, koji je vicerektor i prefekt studija »slavo e antiitaliano«, Ivana Tula, spiritualnog vodju, koji je takodjer »slavo e antiitaliano« zatim don Pavlicu i don Toroša, profesore »slavenske ili slavofilske tendencije« — »svakako antitalijanske«. Protiv te kompkatne grupe svećenika, vezanih istom kospiracijom stoje dva talijanske svećenika Del Fabbro i Spiteri. Pod okriljem takve uprave sjemeništa slavenski bogoslovi osjećaju se kao da bi bili u Ljubljani ili u Celju, kaže »Piccolo«. I to je podupirao Fogar.

KAKO SU TALIJANI ZAMIŠLJALI KONKORDAT.

»Piccolo« kaže odmah zatim ovo:

»Istina je, dok su Talijani Julijske Krajine živo očekivali da će konkordat privući i onaj crkveni svijet slavenskog porijekla, tako da će od svakog župnika postati pošten saradnik moći Države, koja se je svečano pomirila s Crkvom, — slavenski agitatori, koji su već mogli da računaju i na bezuslovnu potporu dra Fogara, našli su u samom Konkordatu Trojanskog konja za kriumčarenje svojeg antitalijanstva«.

ŠTO JE FOGAR GOVORIO BOGOSLOVIMA 3 JANUARA.

»Piccolo« zatim donosi sadržaj govora, koji je navodno Fogar održao 3 januara talijanskim klericima u goričkom sjemeništu. To je rekonstruirano sigurno po onome što je iznio Knafelz Muratori. Taj su govor slušali navodno talijanski klerici Bonech, Borsatti, Bonifacio, Beari, Bertin, Carra, Caronello, Knafelz, Rigonat, Sissot, Tomassini, Ubaldini i Zambon, a u auli četvrtog tečaja sjemeništa.

Fogar je u kratkom uvodu navodno iznio motive svojeg dolaska u Goricu. On je došao da upozori svoje klerike na nekoje principe i da im izreče neke opomene.

Rekao je da žali što ne može češće da dodje u sjemenište, ma da bi to bilo potrebno zbog toga jer je život u sjemeništu buran kao što nije bio nikada. On se sjeća, da su ranije Slaveni i Talijani živjeli u slozi i jedni i drugi govorili su oba jezika.

Zatim je Fogar govorio talijanskim klericima, o velikom značenju, koje ima poznavanje raznih jezika, za svećeničku kulturu. Istakao je veliku pogrešku onih klerika, koji misle, da mogu steći pravu kulturu ako poznaju samo talijanski jezik.

Upozorio je klerike, da čine krivo kad predbacuju Slavenima da loše izgovaraju latinski i upozorio ih je na slobodu, koja u tom pogledu općenito vlada.

U Internacionalnom koležu, gdje se on odgojio studenti raznih narodnosti živjeli su u odličnoj slozi, poštujući se uzajamno i stičući širinu pogleda. Zatim je Fogar navodno govorio o tome kako svako ima pravo da govori u svom jeziku, jer je to naravno pravo,

Sveti Otac Papa naredjuje to pravilo kao strogu normu pastirskog života.

Fogar mora medjutim da konstatuje

da elementarno pravo biva negirano Slavenima, dok se u isto vrijeme od njih traži pokornost.

»Piccolo« kaže, da je Fogar kad je to govorio postajao sve zagrijaniji, pa je svojim klericima rekao, da roditi se Talijanom nije nikakva zasluga ni ponos, da niko od njih, klerika, nije bio i u ratu za domovinu i nije za domovinu riskirao život, pa zato nemaju razloga za suviše veliku gorljivost.

Zatim je Fogar navodno govorio loše o fašizmu, o nacionalističkom fanatizmu fašizma.

Spomenuo je nelijepu pojavu koja se ističe u štampi da neki fašista kada umre sazivlje ime Mussolinijevo mjesto Kristovog. Rekao je nadalje, da se pod firmom patriotizma kradu milijuni i čine se stvari o kojima se ne može govoriti. I on, biskup Fogar, mogao je da dodje do novaca kad bi slijedio taj način, ali to ne bi bilo dostojno biskupa i čovjeka.

Rekao je nadalje, da štampa mora da robuje, pa čak i sam »Osservatore Romano«, vatikanski list ne može da piše ono što bi htio. On biskup Fogar ne smije da kaže, da ima u svojoj biskupiji 200.000 slavenskih vjernika.

U tom svom govoru biskup Fogar je navodno zatim počeo oštro govoriti klericima o jedinstvenom frontu, koji su stvorili protiv slavenskih klerika u zavodu. On je izrazio svoje zgražanje nad time. U tom dijelu svog govora Fogar je istakao kako je pitanje odnosa u Julijskoj Krajini vrlo teško, tako da je čak i biskup Bartolomasi, njegov prethodnik, koji još uvijek s interesom prati razvoj njegove biskupije, rekao pred par godina: »Vjerujte mi, da nisam nikada shvatio ove krajeve«. Klerici moraju da ga razumiju, jer je njegova biskupija puna teškoća i intriga.

Kaže da ga nazivaju slavenofilom, a da se pritom ne misli, da on mora štititi sve svoje vjernike, pa i Slavene.

Zapitao je klerike: Što bi rekli tršćanski Talijani, kad bi se izmjenile političke prilike, pa kad bi se na Sv. Justu propovijedalo slovenski. Što se tiče progona Slavena on ima o tome dokaza.

Jedne su večeri u njegovu kuriju došla da se sklonu dva svećenika, najprije jedan sav premlaćen, a kasnije jedan iskrvavljene glave i razbijenih zubiju.

Pozvao je svoje klerike, da podnose ustrpljivo Slavene, pa ako neki put i ne govore dobro o vladi. Nijedna vlada nije savršena, a osim toga oni sigurno imaju razloga da se tuže. Rekao je da je lako biti Talijan u Italiji, ali treba se zamisliti u stanje Slavena i treba ih znati shvatiti. Klerici treba da svladaju sve antipatije jer će po svršenim naukama doći u slavenska sela, jer su talijanska mjesta već sva okupirana, pa kako će vršiti svoju službu, ako se ne svladaju i ako ih puk ne bude volio.

Zatim se je biskup Fogar osvrnuo na slučaj bogoslova Margona, koji je bio skinut s položaja disciplinskog prefekta i izbačen iz sjemeništa.

Žalio se biskup Fogar, da se s njegovim klericima disponira po kapricima, a da on, biskup, o tome ništa ne zna.

Rekao je, da je Margon bio otstranjen iz malog sjemeništa po nalogu mons. Sirottija, jer je govorio zlo o Papi, jer nije nosio ovratnika za vrijeme ljetnih ferija i jer nije pobožan. Prikazan je kao revolucioner.

Kad je skinut s položaja prefekta Margon imenovan je na to mjesto Fragiacomo, također iz njegove biskupije, ali ni o tome nije bio obavješten. Mons. Sirotti je pokušao da opravda odstranjivanje klerika Margona. Ali on, biskup Fogar, dokazao je Sirottiju, da Margon nije ništa kriv, da je skinuo ovratnik za vrijeme ferija, jer je išao na izlet, a bio je pobožan i pretpostavljeni ga smatraju odličnim u svakom pogledu, a u pogledu studija bio je takav da nikad nijedan njegov klerik nije imao takvih ocijena. Fogar pozna lično Margona kao odličnog mladića, pa je bio izbačen sigurno zato jer je bio oklevetan kod Sirottija.

Na koncu svog govora Fogar je oštrim riječima osudio takvo postupanje talijanskih klerika i pozvao ih je, da ne govore mons. Sirottiju o stvarima, koje ne bi bile strogo spiritualne.

On im doduše ne može zabraniti da idu svom odgojitelju i dobročinitelju, ali ipak neka mu ne govore o drugim stvarima. Pozvao je sve još da šute o svemu što im je rekao i da niti medju sobom ne govore o tome, jer su to stvari vrlo delikatne i mogu da se shvate drugačije. Zaprijetio je navodno, da će izbaciti iz sjemeništa sve, ako bi o njegovom govoru doznala što kvestura ili prefektura u Trstu.

To je uglavnom sadržaj govora, koji je navodno Fogar održao talijanskim bogoslovima u Gorici 3 januara, kako ga »Piccolo« prikazuje.

ČITAVA FAŠISTIČKA ŠTAMPA PIŠE...

Radi pomanjkanja prostora nismo mogli da iscrpljivije obradimo najnovije momente iz kampanje protiv biskupa Fogara niti da citiramo sve one bezbrojne članke iz svih fašističkih listova Italije o Fogaru. Osvrnuli smo se na najbitnije, a u idućem broju donijet ćemo daljnje informacije o toj velikoj aferi, koja je počela da interesuje i internacionalnu javnost. Treba opaziti, da o toj kampanji vatikanski »Osservatore Romano« ne donosi još niti retka.

STARAC UMRO OD GLADA U ZATVORU

Strašan dogodjaj u Permanima

Permani, maja 1934. — Hoćemo da vam opišemo u kakovom se stanju nalazimo pod našim gospodarima naročito u zadnje vrijeme. Ima slučajeva, da ljudi i umiru od gladi, jer posla nema za nas, a ono malo što doma privredimo oduzimaju nam za porez.

Na 8 o. mj. dogodio se jedan žalostan slučaj u našem selu, koji će vam najbolje prikazati naše stanje. Toga dana su fašisti i financi dotjerali u naše selo 15 muškaraca. Svaki je od njih nosio na ledjima desetak kg brašna. Ti su ljudi iz Ricmanja kod Trsta, a išli su u riječku slobodnu zonu da kupe jeftinije brašno i da ga prokriomčare do kuće. Ti ljudi su prešli 60—70 km pješke za to malo brašna, ali su ih fašisti i financi uhvatili na Musićevom ravnu i dotjerali k nama. Tu su im oduzeli brašno i zatvorili su ih.

Jedan izmedju njih, starac od šezdeset godina, umro je u zatvoru od gladi i iznemoglosti. Čim se to doznalo, skupili smo se svi pred kućom gdje se to dogodilo, ali su nas fašisti rastjerali samo da ne doznamo ništa pobliže. Odmah iza toga su preostalu četrnaestoricu otjerali dalje, ali ne znamo kuda. Mrtvaca su natovarili na jedan teretni auto i odvezli su ga u Trst.

Taj je dogadjaj ostavio u našem selu strašan utisak. Teško nam je kada vidimo da ljudi putuju i 60—70 km za 10 kg brašna, samo da prehrane ženu i djecu, a s njima se dogadjaju ovakove stvari.

Težak je i pretežak naš položaj, ali g. Mussolini ne mari da narod umire od gladi. Glavno je za njega da gradi topove i mitraljeze, a ima li narod hrane za to ga nije briga. — Graničar.

FAŠISTOVSKI UČITELJ PRETEPA UČENCA

ker ga oče noče vpisati v »balillo«

Gorica, 9. maja 1934. (Agis). V neko ljudsko šolo v Gorici je bil pred dobrim mesecem nameščen mlad in ambiciozen italijanski učitelj, ki si je nadel za sveto nalogo, da prisili vse slovenske učence, kolikor jih je imel, da se vpišejo v »balillo«. To se mu je v glavnem z grožnjami in dajanjem slabih redov tudi posrečilo, le pri enemu je naletel na odpor. Oče ni maral vpisati učenca v »balillo« z motivacijo, da se ne upa puščati otroka še drugam kakor v šolo. Poleg tega pa mora fant pomagati v obrtu. Učitelj se s tem odgovorom ni zadovoljil in je zagrozil učencu, da bo, če ne pregovori očeta »čutil hude posledice«. Ko mu je potem učenec prinesel zanikujuč odgovor, ga je učitelj v navalu jeze, divje udaril z roko po licu, da se je dvanajsteletnemu dečku ulila kri iz nosa in da ga je še nekaj dni potem občutno bolela glava. Oče se je proti takemu divjaškemu postopanju pritožil. Toda učitelj je bil za svojo »vestnost« še pohvaljen, dočim so očeta, pod grožnjo, da sina izključilo iz šole prisilili, da je vpisal sina v »balillo«.

ŠTIRJE SLOVENSKI DELAVCI ARETIRANI V TRŽIŠKI LADJEDELNICI

Tržič, 10. maja 1934. (Agis). Kakor nam javljajo so pred tremi dnevi aretirali štiri slovenske delavce, doma iz okoliških vasi, ki so bili zaposleni v tržiški ladjedelnici. Osumljeni so protifašistične propagande!

ARETACIJA RADI POSKUŠANEGA BEGA ČEZ MEJO

Kazen — na šest mesecev zapora

Postojna, 10. maja 1934. (Agis). Obmejne italijanske oblasti so aretirale nekega Oblaka, doma iz Gorice, ki je baje skušal pobegniti v Jugoslavijo, da si tam poišče dela. Pobeg pa mu ni uspel, ker so ga predčasno opazili miličniki. Za ta prestopek je bil Oblak kaznovan z običajno kaznijo, ki se v takih promerih daje, namreč s šestmesečnim zaporom.

ITALIJA SE BOJI STAROG REVOLVERA

Globa od 1.150 lira za nošenje kosira — Prazne blagajne treba napuniti

U Gorici je ovih dana osudjen na 1150 lira globe Ivan Lisjak, zato što je nosio za pasom kosir, a da zato nije imao, po mišljenju suda, razloga.

Josip i Franc Rojc osudjeni su svaki na globu od 1200 lira zato što su im karabinjeri u kući našli jedan stari austrijski revolver na kolo, koji je bio neupotrebljiv.

Cecilija Ipavec, stara 55 godina, osudjena je na 1500 lira globe i na plaćanje troškova zato jer je kod nje zaplijenjeno 5 (pet) kapsula od dinamitnih patrona.

Sve ove kazne izrekao je Kazneni sud (Pretura Penale) u Gorici 15 o. mj.

STROGO IZTERJEVANJE DAVKOV

Trnovo, maja 1934. (Agis). Davčni vijak je čimdalje hujši. Letos so poleg drugega še strogo odredili, da se, če ne rednim pa sodnijskim potom izterja vsaki davčni obrok posebej. Do zdaj so namreč, četudi je davkoplačevalec zaostal s plačilom za več obrokov, izterjevali potom sodnije šele konec leta. S tem je našemu kmetu, ki dobi danes le še tu pa tam kako lirco, zadan nov udarec. Prejšnja leta, četudi so za neplačane davčne zneske računale davkarije visoke obresti in vse mogoče stroške, ni bil davkoplačevalec prezpogojno vezan na kakšen določen rok in je davek plačal, ko je imel denarja. Ta nova odločba pa tudi potrjuje, da se je gospodarsko oziroma finančno stanje našega davkoplačevalca zelo poslabšalo in celo toliko, da se še država boji za svoje terjatve napram njemu.

KORUPCIJA Z „DOPOLAVOROM"

Kulturno delovanje »dopolavora« postaja po nekaterih krajih zasedenega ozemlja vedno bolj v nebo kričeče. Ves kulturni pomen »dopolavoro«, ki so mu ga hoteli pripisati v začetku, je bil samo krinka, krinka že zato, ker »dopolavoro« tudi v prvotnem pomenu ne bi mogel na noben način nadomestiti nekdanjih slovenskih in hrvatskih kulturno visoko stoječih in cvetočih krožkov, ki so gojili polni življenja, pridnosti in razmahe, socialne tečaje, dramatiko, petje, telovadbo, gospodarske in gospodinjske tečaje. Fašizem je uničil na stotine teh krožkov in postavil mesto njih »dopolavoro«. Danes pa bi se Dante, Leonardo da Vinci, Mazzini in drugi veliki ljudje grohotali svojim potomcem, če bi videli, kako ti uganjajo kulturo med »barbari«. Kraje nekdanjega cvetočega kulturnega dela so izpremenili v pivnice in beznice, kjer se toči vino po najnižjih cenah ali skoraj zastonj. »Dopolavoro« je oproščen vseh davkov in dacij na vino, samo da bi lažje vršil svoje »kulturno« poslanstvo vpijanjati ljudi v masah in jih z alkoholom oropati moralnih in etičnih dobrih, ki so bile našemu ljudstvu tako globoko usidrane v duše. Isti način so uporabljali osvojevalci kolonij v Afriki in Ameriki, ki so se posluževali alkohola, da so ugonobili moralno moč in zdravje domačinov, kajti ljudje brez morale in etike postanejo potem brezpravna raja, nad katero je mogoče vladati in jo izrabljati na vse načine. S tem pa hočejo »kulturni« mogotci v Primorju doseči še nekaj — namreč ubiti domačo gostilničarsko obrt in izpodriniti tako spet nekaj domačinov iz naše zemlje. A v teh gostilnah niso ljudje popivali in se ljudje odajali Baku in Veneri, ampak so ob čaši vina razpravljali o svojih križih in težavah. »Dopolavoro« pa bi rad upeljal svoj stari rimski kult Baku in Veneri, kot glavnima representantama njegove kulture. (Agis)

FAŠISTIČKA KORUPCIJA

Opatija, maja 1934. — Pred nekoliko dana pronevjereno je kod Cassa Ammalati u Opatiji oko 46.000 lira. O tome kolaju razne verzije. Kako je teško doći u Italiji, kad se takove stvari dogadjaju, do istine, jer vlasti nastoje zabašuriti, iznijet ćemo ono što se priča, dok ne saznamo pravu istinu. Po jednoj verziji su knjigovodja i blagajnik digli jedan dio gornje sume, a kad je imala doći komisija radi škontracije direktor te ustanove Sperner je digao ostalu gotovinu i sve vrednosne papire i pobjegao nekamo u inozemstvo. Po drugoj verziji digao je sav novac direktor i pobjegao u inozemstvo, a dvojica od namještenika su uapšeni. Pronevjera je svakako učinjena. Kad budemo saznali potanje o toj stvari javit ćemo.

KDOR NI FAŠIST ZGUBI DELO!

Štirje trgovski pomočniki vrženi na cesto

Gorica, 10. maja 1934. (Agis). V neki goriški veletrgovini na Corso Vittorio Emanuele III. so bili nameščeni štirje slovenski trgovski pomočniki, ki so bili sprejeti v službo takrat, ko je bila trgovina še v rokah slovenskega gospodarja. Radi neprestanih šikan s strani fašističnih oblasti in slabega prometa je moral prvotni gospodar prepustiti trgovino drugemu.. Ta pa je velik fašist in zagrizen nasprotnik Slovencev. Prvo kar je zahteval od svojih pomočnikov, je bilo, da se morajo vpisati v fašjo. Ubogi slovenski fantje so morali to, ako niso hoteli ostati na cesti, tudi storiti. Čez teden dni potem, je kljub temu vse štiri odpustil češ, da tako nezanesljivih elementov, kot so Slovenci, ne more trpeti v svoji trgovini. Poleg vsega tega jim še, kljub vestnemu in pridnemu delu, ni hotel izdati dobrega spričevala.

KOMEDIJA OKO POPRAVLJANJA SEOSKIH KUĆA

Prigodom »plebiscita« od 25 marta Mussolini je bio izjavio da će se pobrinuti i o seoskim kućama. Svaka kuća da mora biti lijepa, zdrava i uredna.

Odmah iza toga pobrojili su seoske kuće u Italiji i pronašli da ih ima 3 milijuna i 400 hiljada. Od toga u Istri 20.732; Riječkoj provinciji 8533; tršćanskoj 8836, goričkoj 26.619, a videmskoj 160.998. U svemu 225.718 seoskih kuća, a od toga je prikladnih za stanovanje 92.252; male popravke zahtjeva 39.101 kuća; velike popravke 90.625 kuća, a potpuno porušiti treba 3.740 kuća.

Kuće su pobrojili, nekoliko hiljada fašista je kroz par mjeseci zaradilo po koju liru tim prebrojavanjem, a naše seoske kuće će i unapred propadati. Jer dok se seljake osudjuje na hiljade lira globe radi nošenja kosira; dok se i kuća i zadnja krava seljakova prodaje na dražbi za porez, i dok seljaci umiru od gladi po zatvorima (slučaj u Permanima), dotle su sva ta prebrojavanja samo komedija, koja bi bila smiješna da nije tako žalosna, jer tu komediju plaća baš seljak zadnjom svojom kravicom i šupljim krovom nad glavom.

ISTARSKI PANJ JE JOŠ UVIJEK STALAN

i nepokvaren u svojoj hiljadu godišnjoj slavenskoj starosti

Te riječi su napisane u »Corriere Istriano« a mi ih stavljamo kao naslov ove notice, jer se s njima u potpunosti slažemo«. »Corriere« to valjda misli drugačije, ali iz njegovih dokaza i mi izvadjamo gornji zaključak, jer taj puljski list iznaša demografske statistike pa konstatira da je u Istri marta mjeseca bilo 270 stanovnika više rodjenih nego umrlih, a u aprilu je razlika izmedju rodjenih i umrlih iznašala 332 duše. Taj list kaže da to Istrani radjaju djecu iz ljubavi za Ducea sa vjerom u bolju budućnost domovine, a time da istarski narod dokazuje i svoju nepokvarenu dušu i tijelo.

Nas vesele te konstatacije puljskog lista, jer mi smo uvijek tvrdili da je naše istarsko selo zdravo, netaknuto i stalno u svojoj hiljadugodišnjoj slavenskoj starosti, ali ona tvrdnja da istarske žene radjaju djecu iz ljubavi za Mussolinija je toliko bedasta da ta bedastoća ima sigurno korjen u fašističkoj dvanaestgodišnjoj starosti.

BREZPOSELNOST V ŠTEVILKAH

Trst, maja 1934. (Agis). Brezposelnost, ki je zlasti zadnje leto zavzela v Italiji zelo velik obseg in zadala fašizmu veliko skrbi in strahu, se je letošnjo pomlad le malo zmanjšala. Koncem aprila je bilo uradno ugotovljeno (t. j. upoštevani so samo člani fašističnih organizacij) brezposelnih cca 1 milijon. Kako hitro raste brezposelnost v Italiji nam pa kažejo te-le številke:

	1931	1932	1933
februar	756	1148	1229
julij	638	931	824
december	—	1129	1132

(v miljonih)

Kot vidimo, je letošnjo pomlad Italija zaposlila od decembra dalje komaj 132.000 brezposelnih in ni čuda torej, da so nemiri na dnevnem redu.

OVAKO GOVORE SPLITSKI TALIJANI

Italija tvrdi da je Dalmacija talijanska. Splitski »Jadranski dnevnik« donosi ovaj dokumenat talijanstva Splita. To je pismo, koje je onaj ko ga je pisao, izgubio:

»Caro Giovani!

Ogi mi gero da kunsule mi gano dito che porto la krštenica perche mi fara ki gabio una podpora mi son molto povereta sgraziata e senza fortuna speroche el Dijo bon me dara kvesta fortuna ke sio fortunata perke la fortuna ga bisogno de tuti. E Toni porta letere sempre porta le krocule povereto perke ga pije ruvignato zompiga kun tuti due pijedi non pol poltrare la kabanica. El fokišta Antonio se ga bruziato la man že in spidal e tuti altri ben benisimo de nujaltri in fameja. Mario že in Roma kapitale studia ben benisimo fa progresi kon studio e kon tela lingva taliana. Se sono fortunata te skrivaro kome sono fortunata. Tua cucina Itala

Spalato 1 II. 1934.

EIA ROMANA
ILI NOVI DOKAZI ZA TALIJANSTVO ISTRE

Do sada su pronalazili razne dokaze za talijanstvo Istre. Neki, kao Benussi i Kandler traže taj dokaz u historiji, Combi ga je tražio u geografiji i strateškim granicama, podesta u Vižnjanu Vittorio Stagni (Stanić) otišao je čak u mitologiju starih Ilira — Istra.

Njemu se rodila kći i dao joj je ime »Eia Romana«. Ali da to ne bude i samim njegovim drugovima smješno, on je na dan krštenja održao svojoj novorodjenoj ćerki govor; taj govor posvetio Gabrielu d' Annunziu i dao ga štampati. Tu se, izmedju ostaloga, veli:

— U Vizači se pronašao žrtvenik božice starih Istrana, koja se zvala »Eia«. Kada je D' Annunzio — taj vrač i prorok — letio 1917 iznad Pule u aeroplanu, on je svojom pjesničkom dušom osjetio vezu izmedju Rima i božice starih Istrana, pa je kasnije u bojovnom i junačkom riječkom raspoloženju, uzeo ime božice »Eie« za svoj bojni poklič »eja, alala«. Tako je Istra doprinijela svoj obol fašizmu, Duceu i Italiji i po tome je Istra — talijanska. —

Iako se ta božica rodila tek u promućurnoj glavi gospodina podeštata Vitoria, ipak nije na odmet da se zabilježe i ovakovi dokazi o talijanstvu Istre, tim više što je taj podeštat autor knjige »Come Pola fu redenta«, i sin poznatog notara Stanića u Puli.

—:-:—

V ITALIJI NARAŠČA UPOR PROTI FAŠIZMU

Kot poroča časopisje upori italijanskih mas se nadaljujejo in naraščajo. Demonstracijam v Bariju in Tarantu, protifašističnim agitacijam, uporom poličnim demonstracijam in stavkam v Sardiniji, okrog Novare, v Bresci Comu, v Abruzih in Siciliji, so sledili upori delavskih mas in protifašistične demonstracije v Firencah, Padovi, Turinu in Vidmu. Po nekaterih krajih, tudi po deželi, so se izvršile demonstracije radi lakote, ki postaja v Italiji vedno večja. Izvršene pa so bile številne aretacije po mestih v severni Italiji, posebno v industrijskih centrih. Pa ne samo v Italiji, nezadovolstvo narašča tudi v Julijski Benečiji, kjer so se lačni in izmozgani kmetje začeli upirati. V Zagraju (Sagrado) pri Gradiški so priredili kmetje, ki so skoro sami Furlani, velike protifašistične demonstracije. Oblasti so izvršile številne aretacije, bile pa so prisiljene aretirance kmalu izpustili. Demonstracije so se vršile tudi v Istri radi davčnih eksekucij in v Brdih. Kot zgleda je italijanski fašistični režim zašel v zelo težak položaj: v Italiji upori in stavke, izven Italije pa popolni neuspehi.

—:-:—

ŽVEPLENE RUDNIKE V SICILIJI SO ZAPRLI.

»Informazione Italiana« poroča, da so v Caltanissetti na Siciliji pred nedavnim zaprli velike žveplene rudnike in odpustili vse pri tem delu zaposlene delavce. Znano je žc v kakih ekonomskih in higijeničnih razmerah žive siciljanski rudarji. Zadnji ukrepi vlade za znižanje cen, mezd i t. d. so ljudstvo pripravili do novega vznemirjenja. Sedaj pa je ta odpoved pognala delavce z družinami v gotovo smrt. Nič čudnega torej, če se je začelo delavstvo upirati. Vršile so se v vseh tamkašnjih rudarskih revirjih velike demonstracije, ki so se jih udeležili vsi delavci ter zahtevali kruha in dela z grožnjami, da napadejo oblasti. Fašizem je pri tem nastopil z vso silo ter aretiral mnogo delavcev. To pa je lačne in uporne delavce še bolj razkačilo in priredili so še hujše demonstracije ter prisilili oblasti, da so zaprte delavce izpustili. Mesto je kot v obsednem stanju, pričakujejo pa se še večji neredi. (Agis).

—:-:—

POLITIČNI JETNIKI V CIVITAVECHIA PRIREDILI GLADOVNO STAVKO.

Po antifašističnih časopisih doznavamo, da je 123 političnih jetnikov, ki so zaprti v zloglasni ječi v Civitavechiji, kjer je tudi prisilna delavnica in vojaška ječa, napovedalo gladovno stavko. Vzrok stavke je v temu, da so nekemu jetniku zaradi malenkostnega prestopka naložili strogo kazen. Proti temu so vsi jetniki solidarno protestirali kar ni nič pomagalo in so zato napovedali gladovno stavko.

—:-:—

RIJEČKI RADNIK NEĆE DA MU MUSSOLINI POJEDE ŠALATU

Pred kratko vrijeme zaradio je jedan riječki radnik, nakon duge besposlice, u 15 dana 150 lira. Došao je na blagajnu i tražio da mu se to isplati. Isplaćeno mu je bilo od te svote L 1.30 slovima jedna lira i 30 čentesima. Na pitanje zašto mu ne isplate cijelu zasluženu svotu, dobio je odgovor da mu je sve ostalo ustegnuto za dugo vremena nenaplaćivanja razne takse i članarine za razne organizacije i sindikate, koje svaki radnik u Italiji mora plaćati. Čovjek se morao zadovoljiti sa odgovorom i sa jednom lirom i 30 čentezima otići. Za liru je kupio kruha za ženu i djecu, a za 30 čentezima je otišao na trg da kupi malo salate. Žena koja mu je prodala salatu htjela mu je zamotati u novinski papir, a na tom papiru je slučajno bila slika Mussolinija. Kad je to radnik vidio oduzme ženi papir s riječima:

»Mussolini mi je pojeo pare, koje sam krvavo zaradio, ali bogami ne dam da mi pojede i salatu«.

Naša kulturna kronika

JOSIP KOSTANJEVEC

Pred nekaj dnevi je prišla vest, da je naš rojak in pisatelj upokojeni vadniški učitelj Josip Kostanjevec nevarno zbolel, danes pa, da je po kratkem trpljenju na binkoštno nedeljo zjutraj umrl. V začetku letošnjega leta je praznoval svoj sedemdeseti rojstni dan in že ob tej priliki je naš list prinesel o njem daljše poročilo.

Josip Kostanjevec se je rodil 19 februarja 1864 v Vipavi. Kot učitelj je služboval na Colu, Premu in drugod, od leta 1901 dalje pa kot vadniški učitelj v Ljubljani, kjer je ostal do svoje upokojitve leta 1910. Po svetovni vojni, ki je tudi njemu zadala hud udarec, se je naselil v Mariboru, kjer je ostal ves čas do svoje smrti.

Kot pisatelj je pripadal k starejši slovenski generaciji. Pisal je pesmi, romane, novele, povesti in črtice. Njegova dela so bila objavljena po raznih slovenskih knjižnicah, revijah in časopisih; sodeloval pa je pri Ljubljanskemu Zvonu, Domu in Svetu, Kresu, Slovenski Matici, Mentorju, Mohorjevi družbi v mladinsih listih, Slovencu, Slovenskemu Narodu in drugod. Njegova najboljša pisateljska doba je bila nekako od leta 1897 do 1902. Kostanjevec je pisal mnogo, bil je dober pripovednik in je pisal tako, da so ga kaj lahko razumeli tudi najširši plasti našega naroda. Kot pisatelj je bil zato zelo priljubljen med našim ljudstvom zlasti radi svojega domačega, lepega pripovedanja, ki ga je posnel iz vsakdanje ljudske govorice. Njegovi spisi pa, katerih dobimo zlasti mnogo v knjigah Mohorjeve družbe, bodo ostali živi dokazi o Kostanjevčevem delu za naš narod, ki ga bo ohranil v trajnem spominu. (Agis).

MATKO BRAJŠA O FRANU KURELCU

U predzadnjem broju našeg lista donijeli smo prema »Obzoru« bilješku o tome, kako je veliki hrvatski jezikoslovac i Ilirac Fran KURELAC posjećivao Liburniju u svrhu jezičnog istraživanja. U toj je vijesti bilo izraženo, da bi se javio svako onaj, ko nešto zna o tim putovanjima Frana Kurelca po Istri. Potaknut tom noticom javio nam se naš ugledni kompozitor g. Matko Brajša Rašan pismom u kojem kaže:

»Fran Kurelac zalazio je radi jezikoslovnog istraživanja ne samo u bližnju okolicu Rijeke, nego i u Kastav i Veprinac i ostalu Istru. U Kastvu se je upoznao on s kapelanom Jakovom Volčićem, koji se bavio sabiranjem narodnih pjesama, narodnih poslovica, narodnih običaja, prepisivanjem raznih glagolskih napisa, traženjem i sahranjivanjem starih knjiga, rukopisa, spisa itd. Boljeg znanca i prijatelja Kurelac nije mogao naći. Kad je kapelan Volčić bio premješten u istome svojstvu u Veprinac, prof. Kurelac zalazio je i onamo i tu bi se znao zadržavati kod Volčića i po koji tjedan u rečene svrhe. Kapelan Jakov Volčić bio je premješten u Zarečje kraj Pazina u srednjoj Istri. Kao djak gornje gimnazije posjetio sam ga često u društvu poznatog našeg pjesnika i pisca Antuna Kalca, sam i u društvu drugih gimnazijalaca. Tu sam ja doznao od njega štošta o prof. Franu Kurelcu i o Ivanu Kukuljeviću Sakcinskomu, koji ga je posjećivao u samom Zarečju, zbog njegovih historičkih istraživanja.

Više o Jakovu Volčiću pisat ću, odnosno diktirat ću drugom zgodom.

Matko Brajša.

—:-:—

SLOVENSKA NARODNA PESEM

Beležiti moramo važen kulturni dogodek, namreč koncert narodne pesmi, ki ga je izvajal v veliki unionski dvorani Akademski pevski zbor v Ljubljani.

Že temeljita študija, ki jo je napisal zborov dirigent France Marolt, je jako zanimiva. Po definiciji narodne pesmi nam slika in ugotavlja postanek in razvoj ljudske pesmi, navaja vplive tujih kultur na slovensko ozemlje in pravi, »da si na slovenskem ozemlju podajata roke srednjeevropska in sredozemska kultura. Slovenija je most, preko katerega poljejo kulturni valovi okcidenta v orient«. Nadalje sklepa, da je bilo to ozemlje izpostavljeno etničnemu amalgamiranju: od severa udira vanj alpska cona s svojim tipičnim alpskim vplivom, od jugozapada je izpostavljena sredozemskemu vplivu, s severozhodom nas veže slovaški in madjarski element, proti jugovzhodu prehajamo v srbohrvatski živelj in s tem v območje orienta. Navajajoč in upoštevajoč geografsko razkosanost etničnega ozemlja in vse naravne pregrade ter na drugi strani štiri poglavitne vplivne komponente, razlikuje Marolt štiri tipične zone: alpsko-koroško, sredozemsko, panonsko in orientalsko-belokrajinsko, katerim odgovarjajo štirje poglavitni tipi.

Na zadnjem koncertu v Ljubljani 7. t. m. in za tem še 17. v Mariboru smo slišali koroško in belokrajinsko ljudsko pesem. Razlika med njima je dokaj očitna. V koroški pesmi prevladuje vpliv romantične senzualnosti, dočim je belokrajinska melodija orientalsko monotona.

Akademski pevski zbor, pri katerem sodeluje lepo število tudi naših rojakov, je žel s svojim prvovrstnim in res akademskim izvajanjem nepričakovan uspeh. Je to 60 mladih ljudi, ki z dirigentom vred delajo z idealizmom in vsem mladostnim elanom. Zboru se po mnenju kritike ni bati niti najteže konkurence. Brez dvoma je to najboljši slovenski zbor, ki je vreden, da ponese našo pesem v svet. Zlasti mu bomo hvaležni mi, ko bo zapel tudi našo pesem s Krasa, Vipavske, Tolminske ter Istre. Pripomniti moramo namreč, da bo zadnjemu koncertu sledil v jeseni drugi del programa, ki bo obsegal sredozemsko in panonsko cono.

Akademski pevski zbor namerava obiskat letos tudi Beograd in dalmatinska mesta. Na tej turneji mu želimo mnogo uspeha. (Agis).

—:-:—

KRITIKA O ČAKAVSKOJ LIRICI

»Pogledi na savremena pitanja« mjesečnik u Zagrebu, donio je u svom I. broju (I godina) slijedeću bilješku: »Antologija čakavske lirike nadopunjuje niz antologija, koje će 1934 u našoj književnosti imati ime. Već je sva publika i kritika osjetila u Antologiji moderne lirike, kakvo se blago skriva pod kajkavskom i čakavskom lirikom. Nikada kao danas nije bujao regionalizam, vežući ljude istog kraja i istih narječia u razna društva: Šokaca, Primoraca, Zagoraca, Gorana itd. V. Nazor je u predgovoru Antologije čakavske lirike dobro osjetio, kako se preko kajkavštine i čakavštine izrazuje najintimnije i najunutrašnjije, što do sada nije bilo izraženo. Pogotovo su čakavci ovim antologijama doživjeli čitavu renesansu: Pere Ljubić, Mate Balota, Drago Gervais uz Nazora i Ujevića dokazuju, kako je čakavština kadra da izrazi najsuptilnije osjećaje i najmuzičkije ritmove. I. Jelenović i H. Petris dali su sjajan doprinos hiljadugodišnjoj čakavskoj literaturi«.

Italija sprema rat!

I UČKA SE UTVRDJUJE

Opatija, maja 1934. Kako je već poznato, u decembru prošle godine došla je jedna komisija od mnogo viših oficira, koji su imali za zadaću, da ispitaju mogućnost utvrdjivanja Učke. U mjesecu martu je ponovno došla i pregledala čitavi teren Danas se užurbanim tempom buše stijene i kopaju kaverne. Gradi se i cesta prema njezinom vrhu.

—:-:—

VOJNIČKI TUNEL U ŽBEVNICI SE POPRAVLJA.

Brest u Ćićariji, 19 maja 1934. U prvim danima ovoga mjeseca došli su k nama u goste nekoje visoke vojničke ličnosti. Imali smo prilike vidjeti u našem selu 2 generala i s njima nekoliko nižih oficira. Pregledali su po našoj Žbevnici, a naročito su se zadržavali i pregledavali tunel (za kojeg smo Vam bili već javili). Čini nam se da ovi generali nisu našli da je ovaj tunel izgradjen onako kako treba, što sudimo po tome što su par dana iza njihova odlaska došla k nama 2 vojnička inženjera, a s njima još i nekoliko radnika koji su počeli sa nekakvim popravkom. Ovi radnici ne stanuju u našem selu zbog bojazni da ne bi odali tajnu o tom tunelu, nego su smješteni u rovu. Tamo spavaju, a i kuhaju. I inženjeri rijetko dolaze k nama, već idu većim dijelom u Buzet. Po ovom njihovom ponašanju, a i smještavanju radnika u rov, razabiremo da rad koji se ima još obaviti jest strogo povjerljiv i tajne naravi, ali nadamo se da ćemo ipak za njega doznati. — Ćić.

—:-:—

KASARNE I POLVERIJERE U LOVRANU.

Opatija, maja 1934. U Lovranu u blizini samoga groblja na mjestu zvanom Lokva, gdje je bio ranije lovranski park, sagradjeno je čitavo jedno selo sa mnogo velikih i manjih zgrada, koje imaju služiti za kasarne i za magazine za municiju i ostali vojni materijal. Čitav je taj veliki prostor ogradjen žicom i zastražen vojskom. Približiti se ne smije nitko.

ČLANSKI SASTANAK ISTARSKOG AKADEMSKOG KLUBA U ZAGREBU NA GODIŠNJICU SPINČIĆEVE SMRTI.

Treći redoviti članski sastanak održava se u subotu 26 maja u 8 sati u društvenim prostorijama, prilikom godišnjice smrti prof. Vjekoslava Spinčića. Upozorava se članstvo da svakako tom sastanku prisustvuje.

USPELI DRUŽABNI VEČER »SOČE« V MURSKI SOBOTI.

Podružnica »Soče« v Murski Soboti je priredila dne 12. V. zopet družabni večer. Za ta večer se je prav marljivo pripravila. Na vzporedu so bile sledeče točke: 1. Tiho, tiho je ob Soči (deklamacija), 2. Materinski dan in fašizem (predavanje), 3. Mi smo čuvarji (govoreči zbor), 4. Na potujčeni zemlji (deklamacija), 5. Jadransko vprašanje (predavanje), 6. Spet ptičke pojo (mešani zbor), 7. Pojdem v rute (Mešani zbor), 8. O Koroški (predavanje), 9. Skioptične slike o Koroški.

Radi velike udeležbe se je vršila prireditev na prostem. Čeprav smo pogrešali mnogo naših članov, vendar smo na to prireditev prav lahko ponosni. Dosegli smo namreč pri domačem prebivalstvu veliko zanimanje za zasužnjeno ozemlje. Na drugi strani pa podčrtavamo zrelost v nastopih, zakaj vse točke so bile sprejete od navzočega občinstva z največjim aplavzom.

Soča je društvo, ki bo z vstrajnim delom igralo tudi tu na najseverneši meji vlogo.

NOVA UPRAVA MARIBORSKEGA »NANOSA«.

Na izrednem občnem zboru društva »Nanos« dne 28. aprila t. l. izvoljena je sledeča nova društvena uprava: Kralj Marino, predsednik; Dr. Verčon Branko, podpredsednik; Novak Mirko, podpredsednik II; Škerjanc Štefka, tajnica; Leban Alojzij, tajnik II; Petejan Stanko, zapisnikar; Kete Ferdo, blagajnik; Leban Angel, gospodar; Gulič Andrej, gospodar II. Odborniki: Guštin Bogomir, Rojic Ljubomir. Fradel Marija, Kralj Ivan, Stergar Rado, Živic Ignac, Možina Valentin, Milič Valerija, Bertoncelj Danica, Sedmak Kamilo, Vuga Evgen, Batagelj August, Krali Vlado, Dr. Cerkvenič Ivo, Curk Zmaga, Štoka Angela, Mesesnel Tone, Majcen Ivan. Revizorji: Lašič Bogomil, Turk Danilo, Bizjak Franjo. Razsodišče: Kralj Ivan st., prof. Bevk Jože, Koruza Albert.

ZADUŠNICE ZA VJEKOSLAVA SPINČIĆA NA SUŠAKU.

Po zaključku svoje godišnje skupštine, Sokolsko društvo Sušak-Rijeka priredit će svake godine zadušnice za blagopokojnog nar. poslanika i narodnog istarskog borca prof. Vjekoslava Spinčića, na dan njegove smrti dne 26 maja. Zadušnice služit će se ove godine u subotu dne 26 maja u crkvi ss. Svetog Križa u Sušaku u 7 sati ujutro. Upravni odbor pomenutog Sokolskog društva moli rodoljubno gradjanstvo i sestre i braću da tim zadušnicama izvole prisustvovati.

POZIV ISTARSKIM OMLADINCIMA U SUŠAKU.

Omladinska Sekcija društva »Istra« u Sušaku poziva sve svoje članove i ostale omladince iz Istre, Trsta, Gorice i Zadra,, koji borave u Sušaku ili okolici, da dodju na sastanak, koji će se održati u nedjelju, dne 27 o. mj. u 10 sati prije podne u prostorijama Narodnog prosvećivanja, Štrosmajerova ul. 16.

—:-:—

GLAVNA SKUPŠTINA DRUŠTVA »ISTRE« U ZAGREBU.

koja je bila sazvana za 19 o. mj. odgodjena je zbog nedovoljnog broja prisutnih na nedjelju 27 o. mj. u 9 i pol sati prije podne u prostorijama »Kola«. Na dnevnom redu je promjena pravila.

DROBIŽ

Italofilski general Vlkov, ki je bil do zdaj bolgarski poslanik v Rimu, je zapustil svoje mesto in odpotoval v Nemčijo kjer se bo stalno nastanil.

Antifašista Barattija iz Firenc so za časa volitev prepeljali v bolnico. Ker pa je bil fašističnim oblastem nevaren, so ga težko bolnega spravili iz bolnice v ječo.

V zadnjih štirih letih je bilo v Toscani pred posebnim sodiščem 19 procesov, v teh je bilo obtoženih 208 antifašistov, ki so dobili skupaj 675 let ječe. (Agis).

U FOND „ISTRE"

Ivo Rupena, Maribor . . .	*D.*	*20.—*
Škrinjar Nikola, Čakovec . .	*D*	*10.—*
U prošlom broju objavljeno .	*D*	*32.663.85*
	UKUPNO D	*32.693.85*

Naša povjerenica za Ameriku gdja Mary Vidošić iz Hobokena, poslala nam je 1 dolar na ime pretplate za gosp. Emila Blaževića, 54 West 74 th St. New-York, City. Najljepša hvala!

»Istra« izlazi svakog tjedna u petak. — Uredništvo uprava nalaze se u Zagrebu, Masarykova ulica 28 II. — Broj čekovnog računa 36.789. — Pretplata: Za cijelu godinu 50 dinara; za po godine 25 dinara; za inozemstvo dvostruko; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku. — Vlasnik i izdavač: KONZORCIJ »ISTRA«, Masarykova ul. 28, II. Telef. br. 67-80. — Urednik: Ivo Mihovilović, Jukićeva ul 36. — Za uredništvo odgovara: Dr. Fran Brnčić, advokat, Samostanska 6. — Tisak: Stečajnina Jugoslovenske štampe d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Polanović, Zagreb, Ilica broj 131.